

ПОТЕНЦІАЛ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства» складена відповідно до освітньо-професійної програми Економіка підприємства підготовки спеціальності 051 Економіка.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методологія і методика формування, оцінювання та розвитку потенціалу підприємства.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Потенціал і розвиток підприємства» тісно пов'язаною з дисциплінами «Економічна теорія», «Економіка підприємства», «Проектний аналіз», які вивчаються раніше, та допомагає у вивченні дисциплін «Стратегія підприємства», «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства»: засвоєння понятійного апарату, методології та прикладного інструментарію оцінювання ринкової вартості потенціалу підприємства і його структурних елементів; набуття знань про закономірності, принципи й особливості формування і розвитку конкурентоспроможності потенціалу підприємства як збалансованого інтегрального утворення.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни «Потенціал і розвиток підприємства»: оволодіння новітніми засобами ефективного формування потенціалу підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності; знаннями і практичними навичками оцінної діяльності як складової управління розвитком підприємства.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності:

загальні:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

спеціальні (фахові):

СК 4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК 11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки,

ПРН 4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

ПРН 5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 7. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

ПРН 12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН 16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН 21. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПРН 23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин, 5 кредитів ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства

Наукова сутність поняття «потенціал», генезис його становлення та використання в економічних дослідженнях і бізнес-практиці. Видові прояви потенціалу. Теоретичне позиціонування категорії «потенціал підприємства» у системі наукових понять. Розкриття основних відмінностей категорії «потенціал підприємства» від суміжних понять: виробнича потужність, економічні ресурси, ефективність діяльності, вартість бізнесу.

Концептуальне значення й формування системного підходу до аналізу потенціалу підприємства. Системне визначення основних складових елементів потенціалу підприємства. Системні зв'язки та характерні особливості окремих складових. Основний зміст поняття «потенціал підприємства». Теоретична модель формування потенціалу підприємства.

Тема 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства

Основні типи структуризації потенціалу підприємства. Визначення та взаємозв'язок об'єктних і суб'єктних складових потенціалу підприємства. Сутнісно-змістова характеристика об'єктних складових потенціалу підприємства: інноваційного, виробничого, фінансового та відтворювального. Елементи фінансового потенціалу підприємства. Просте й розширене відтворення потенціалу підприємства.

Сутнісно-змістова характеристика суб'єктних складових потенціалу підприємства: науково-технічного, управлінського, маркетингового та потенціалу організаційної структури управління. Маркетинговий потенціал підприємства та його структура: збутовий, логістичний та інші елементи.

Агреговані прояви потенціалу підприємства та їхня характеристика: трудовий, інфраструктурний та інформаційний потенціали. Системоутворююча роль трудового, інфраструктурного та інформаційного потенціалів. Методологічні основи використання графоаналітичної технології для дослідження потенціалу сучасних підприємств. Функціональна класифікація бізнесу як передумова побудови графоаналітичних моделей потенціалу підприємств: Алгоритм графоаналітичної оцінки потенціалу підприємства. Методика інтерпретації результатів графоаналітичного дослідження.

Тема 3. Формування потенціалу підприємства: поняття і загальна модель

Визначення процесів формування та розвитку потенціалу сучасних підприємств. Комплексний підхід до аналізу та системні особливості соціально-економічних систем мікрорівня. Загальнотеоретична модель формування потенціалу підприємства. Синергічні ефекти в розвитку потенціалу підприємства (операційна, управлінська та фінансова синергія).

Алгоритм оптимізації потенціалу підприємства. Основні типи закономірностей формування потенціалу підприємства: формуючі та регулюючі. Виділення та аналіз домінуючого чинника розвитку підприємства як основи управління процесами формування його потенціалу. Сучасні тенденції формування потенціалу підприємств.

Тема 4. Особливості формування виробничого потенціалу підприємства

Основні типи сегментування сучасних сфер бізнесу: галузевий та ресурсний розподіли. Специфіка аналізу окремих галузей національної економіки та підприємств. Особливості структури потенціалу підприємств залежно від галузевої специфіки. Ключові фактори ефективного формування й використання потенціалу підприємств різних сфер бізнесу.

Виробничий потенціал підприємства, його елементна структура: потенціал землі та природно-кліматичні умови, потенціал основних та оборотних фондів, потенціал нематеріальних активів, технологічний потенціал підприємства. Місце і роль виробничого потенціалу в суспільному відтворенні. Характеристика виробничого потенціалу як економічної системи. Поняття виробничої функції і виробничої потужності.

Тема 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства

Взаємозв'язок економічних категорій: ринок, конкуренція, конкурентоспроможність і потенціал підприємства. Системні характеристики потенціалу з функціональних та організаційних позицій, що визначають ефективність його використання та конкурентоспроможність. Порівняльна оцінка потенціалів підприємств через ринок як передумова оцінки їх конкурентоспроможності. Рівні та особливості прояву конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

Методологія оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства: принципи та підходи. Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства. Діагностика факторів, що визначають конкуренцію на різних ринках. Основні сили конкуренції за М. Портером. Стратегічний аналіз конкурентоспроможності потенціалу підприємства. Оцінка конкурентного статусу фірми. Оцінка привабливості стратегічних зон господарювання. Класифікація конкурентоспроможності потенціалу залежно від рівня глобалізації цілей дослідження (світове лідерство, світовий стандарт, національне лідерство, національний стандарт, галузеве лідерство, галузевий стандарт, пороговий рівень), відповідно до рівня фокусування на функції управління.

Можливі моделі планування в різних стратегічних зонах господарювання. STEP-аналіз підприємства. SWOT-аналіз підприємства. SPACE-аналіз підприємства. Метод аналізу GAP. Метод аналізу LOTS. Метод аналізу PIMS. Метод вивчення профілю об'єкта. Аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555. Прикладні методики оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства: індикаторний метод оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства за економічними і соціальними стандартами, метод експертних оцінок, метод набору конкурентоспроможних елементів.

Тема 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства

Мета і завдання вартісної оцінки потенціалу підприємства. Сутність та механізм реалізації процедури оцінки потенціалу підприємства. Концепція вартісної оцінки потенціалу підприємства: теоретичні постулати, методологічні передумови, різновиди вартості бізнесу та принципи її визначення. Структурно-логічна схема формування вартості потенціалу підприємства та її складових.

Сучасна методологія оцінки вартості бізнесу та потенціалу підприємства. Сутнісно-змістовна характеристика вартості в обміні: ринкової, ліквідаційної, заставної, страхової та

орендної вартості. Особливості прояву вартості потенціалу в користуванні: інвестиційна, балансова, податкова та вартість заміщення (відтворення).

Загальна класифікація принципів оцінки вартості потенціалу підприємства. Сутнісно-змістовна характеристика принципів оцінки, які базуються на уявленнях користувача: принцип корисності, принцип заміщення, принцип очікування. Розкриття принципів оцінки, пов'язаних з ринковим середовищем: принцип залежності, принцип попиту і пропонування, принцип відповідності, принцип конкуренції, принцип заміщення (відтворення). Принципи, пов'язані з земельною ділянкою, будинками та спорудами: принцип залишкової продуктивності, принципи вкладу (внеску) та віддачі, принципи збалансованості та оптимальності, принцип поділу та поєднання майнових прав. Принцип найліпшого і найефективнішого використання.

Тема 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства

Сутність та необхідність системного підходу до оцінки вартості потенціалу підприємства. Три основні теоретичні концепції оцінки вартості бізнесу та потенціалу підприємства: результатна (дохідна), ресурсна (витратна) та ринкова (порівняльна); їх специфічні особливості.

Загальна характеристика витратних методів оцінки та особливостей їх використання за сучасних умов господарювання: метод порівняльної одиниці, метод поділу за компонентами, метод кількісної діагностики, метод обліку витрат на інфраструктуру, метод вартості заміщення (відтворення), метод індексації даних проектно-кошторисної документації.

Загальна методологія порівняльних методів оцінки. Ознайомлення з методами ринкової концепції: метод парного продажу, метод статистичних коригувань, експертні методи порівняння, метод мультиплікаторів порівняння. Класифікація мультиплікаторів порівняння за різними ознаками.

Основи результатної оцінки вартості потенціалу підприємства. Функції грошової одиниці: економічна сутність, призначення та використання в розрахунках вартості потенціалу підприємства. Загальна характеристика результатних методів для оцінки потенціалу підприємства: метод дисконтування грошових потоків, метод капіталізації доходу, метод залишкового доходу. Економічна логіка побудови та розрахунку коефіцієнта капіталізації. Різновиди коефіцієнтів капіталізації. Методи розрахунку коефіцієнта капіталізації: за ставкою дисконту, на основі співставного продажу, метод сумування, метод вирахування, метод сполучених інвестицій, метод Елвуда, метод фінансових показників схожих підприємств, метод ринкового мультиплікатора, метод внутрішньої ставки дохідності. Порівняльна характеристика переваг і недоліків різних підходів до оцінки вартості потенціалу підприємства.

Тема 8. Оцінювання вартості земельної ділянки, будівель і споруд

Сучасні особливості підприємницького використання забудованих і незабудованих ділянок. Основні передумови визнання земельних ділянок та об'єктів нерухомості частиною потенціалу підприємства згідно з ресурсним та організаційно-функціональним підходами. Принципи визначення вартості земельної ділянки та об'єктів нерухомості. Перелік і зміст документів, необхідних для проведення оцінки вартості нерухомих об'єктів.

Оцінка вартості земельних ділянок промислового й непромислового призначення. Різновиди експертної та нормативної оцінки земель, їх порівняльна характеристика. Передумови проведення нормативної та експертної оцінки вартості земель.

Базові методичні підходи до оцінки вартості земельних ділянок: метод залишку для землі, метод капіталізації земельної ренти, метод порівняльного продажу, метод переносу (співвідношення), метод витрат на освоєння. Класифікація об'єктів нерухомості у цілях

оцінки. Змістовна характеристика методів оцінки об'єктів нерухомості: метод порівняльної одиниці, метод поділу за компонентами, метод мультиплікаторів та ін. Особливості використання різних методів оцінки об'єктів нерухомості за сучасних умов діяльності.

Тема 9. Оцінювання ринкової вартості машин і обладнання

Ідентифікація машин та обладнання як об'єкта оцінки й складової потенціалу підприємства. Оцінка машин та обладнання відокремлено, групами й системно. Типові ситуації, що потребують вартісної оцінки машин та обладнання. Способи групування машин та обладнання як об'єкта оцінки: за належністю до основних фондів, за роллю у виробничому процесі, за правом власності, за способом придбання та походження, за етапом життєвого циклу, за рівнем універсальності. Джерела інформації та етапи ідентифікації об'єкта оцінки.

Види зносу та його вплив на вартість машин та обладнання: фізичний знос, технологічне, функціональне та економічне старіння. Непрямі методи визначення фізичного зносу об'єкта: метод ефективного віку, метод експертизи стану, метод зниження споживчих якостей, метод зниження дохідності. Оцінка техніко-економічного старіння машин та обладнання.

Особливості використання витратних методів оцінки потенціалу машин та обладнання підприємства: метод розрахунку за ціною однорідного об'єкта, метод аналізу й індексації витрат, метод по-елементного розрахунку витрат, метод визначення собівартості за укрупненими нормативами.

Порівняльний підхід до оцінки вартості потенціалу машин та обладнання. Методика вибору об'єкта порівняння. Змістовна характеристика найбільш поширених методів порівняльної групи: метод прямого порівняння, метод статистичного моделювання ціни, метод розрахунку за питомими ціновими показниками, методи кореляційних залежностей, метод процента відновної вартості, метод рівновеликого аналога.

Методологія результатної оцінки машин та обладнання. Особливості використання методів результатної групи для оцінки вартості машин та обладнання: метод дисконтування чистих грошових потоків, метод прямої капіталізації доходів.

Тема 10. Нематеріальні активи підприємства і методи їх оцінювання

Понятійно-категоріальний апарат, який використовується в оціночній практиці нематеріальних активів підприємства. Специфічні риси нематеріальних активів як складової потенціалу підприємства. Класифікація нематеріальних активів за різними ознаками: за правовою ознакою, за ознакою цілісності та ін. Функціональний підхід до менеджменту нематеріальних активів підприємства. Процес перетворення продукту інтелектуальної праці в нематеріальний актив.

Особливості господарського використання нематеріальних активів у діяльності сучасних підприємств. Принципи обліку нематеріальних активів підприємства як передумова їхньої оцінки. Оцінка та аналіз нематеріальних активів підприємства.

Методологія оцінки вартості нематеріальних активів підприємства. Основні підходи до вирішення проблеми ідентифікації нематеріального об'єкта оцінки. Види оцінок вартості нематеріальних активів: за фактичною собівартістю, за поточною відновною вартістю, за поточною ринковою вартістю, за чистою вартістю реалізації. Методи оцінки вартості потенціалу нематеріальних активів (метод приведення грошових потоків, метод умовної економії, метод отриманих переваг у доходах, метод надлишкових прибутків, метод надлишкових грошових потоків, метод звільнення від роялті, метод виграшу в собівартості, метод прямої капіталізації грошового потоку) та особливості їх використання за сучасних умов господарювання.

Витратний підхід до оцінки вартості потенціалу нематеріальних активів: основні передумови та принципи. Сутнісна характеристика витратних методів оцінки нематеріальних активів: метод початкових витрат, метод відновної вартості, метод вартості заміщення.

Тема 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінювання

Визначення поняття «трудовий потенціал»: рівні прояву, види, характерні риси. Одиниці виміру вартості трудового потенціалу підприємства, їх використання в прикладному аналізі. Мета, цілі та завдання оцінки трудового потенціалу в господарській практиці. Трудовий потенціал працівника і характеристика окремих його складових. Фактори, що визначають трудовий потенціал працівника. Основні складові трудового потенціалу організації.

Теоретичні передумови побудови методик оцінки трудового потенціалу: сучасні підходи та моделі. Методологічні основи визначення трудового потенціалу підприємства. Загальна логіка оцінки вартості трудового потенціалу. Витратні методики вартісної оцінки трудового потенціалу та особливості їх практичного використання. Методики порівняльної оцінки потенціалу підприємства: анкетування, описовий метод, порівняння парами, рейтинговий метод, метод визначеного розподілу, оцінка за вирішальною ситуацією, шкала спостереження за поведінкою, метод інтерв'ю та ін. Коефіцієнтна методика оцінки трудового потенціалу підприємства: групи показників та алгоритм їх розрахунку. Результатна оцінка потенціалу управлінського та технологічного персоналу.

Тема 12. Оцінювання вартості бізнесу

Витратні методики вартісної оцінки трудового потенціалу та особливості їх практичного використання. Методика оцінки потенціалу за Н.В. Авдєєнком та В.А. Котловим: сутність, показники, переваги та недоліки. Методика оцінки трудового потенціалу на основі одиниці живої праці: показники та алгоритм розрахунку.

Методики порівняльної оцінки потенціалу підприємства: анкетування, описовий метод, порівняння парами, рейтинговий метод, метод визначеного розподілу, оцінка за вирішальною ситуацією, шкала спостереження за поведінкою, метод інтерв'ю, метод «360 градусів», тестування, моделі компетентності та ін.

Простий балансовий метод оцінки вартості бізнесу: алгоритм розрахунку та ключовий показник. Метод регулювання балансу. Метод вартості заміщення. Метод ліквідаційної вартості. Метод чистих активів. Методики накопичення активів. Метод прямої капіталізації: ключові особливості та алгоритм визначення. Метод дисконтування грошового потоку. Метод оцінки вартості бізнесу на основі опціонів. Метод економічного прибутку. Метод додаткових прибутків. Метод мультиплікаторів: різновиди мультиплікаторів та їх використання в оціночній практиці. Метод галузевих співвідношень. Метод аналогового продажу (ринку капіталу). Основні методи аналізу бізнесу з метою оцінки його вартості.

Тема 13. Прикладні аспекти оцінювання потенціалу підприємства

Особливості оцінки потенціалу підприємства для моніторингу поточних можливостей. Процедура оцінки. Автоматизація розрахунків щодо моніторингу поточних можливостей і графоаналітики очікуваних результатів. Оцінка підприємства при приватизації. Сучасні особливості та нормативно-методична база приватизації вітчизняних підприємств. Напрямки удосконалення приватизаційних механізмів в промисловості. Оцінка потенціалу при проектуванні стратегічних цілей підприємства. Передумови та вибір альтернативних варіантів розвитку потенціалу підприємства. Діагностика та оцінка перспективного вектору розвитку потенціалу підприємства.

Тема 14. Розвиток підприємства: зміст, сучасні концепції та передумови

Теоретичні основи розвитку підприємства: зміст, сучасні концепції та передумови. Концептуальна модель оцінки потенціальних можливостей розвитку підприємства, її етапи. Стратегії розвитку. Технічний розвиток підприємства. Основні етапи. Створення, освоєння нових і підвищення якості тих, що виготовляються, видів продукції. Запровадження прогресивної технології, модернізація та автоматизація виробничих процесів. Результати здійснення заходів технічного розвитку.

Організаційний розвиток підприємства: сучасні концепції. Сутність і тенденції організаційного розвитку підприємств. Основні риси підприємства майбутнього. Еволюція організаційних структур управління підприємствами. Нові організаційні типи підприємств. Реінжиніринг господарського розвитку підприємств. Реструктуризація підприємств як основа їх економічного зростання. Бізнес-діагностика підприємств у процесі їх реструктуризації.

Тема 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу

Сутність «резерву». Основні резерви розвитку підприємства, їх суть і класифікація. Зовнішні та внутрішні резерви розвитку. Етапи визначення резервів розвитку підприємства. Методологія розрахунку резервів розвитку підприємства за окремими напрямками. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу.

3. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Довбенко В.І., Мельник В.М. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2011. 232 с.
2. Касьянова Н.В., Солоха Д.В., Морева В.В., Белякова О.В., Балакай О.Б. Потенціал підприємства: формування та використання : підручник. Донецьк: Вид-во Цифрова типографія, 2012. 257 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2005. 352 с.
4. Сабадирьова А.Л., Бабій О.М., Куклінова Т.В., Салавеліс Д.Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2013. 343 с.
5. Світлична А.В. Управління розвитком підприємств / за ред. В.І.Перебийніса. Полтава: ПДАА, 2008. 62 с.
6. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2016. 278 с.

